

Op het eerste gezicht oogt banksparen eenvoudiger en transparanter dan vermogensopbouw via een kapitaalverzekering. De advisering van bankspaarproducten vergt echter een meer dan gemiddelde deskundigheid. De gevolgen bij overlijden kunnen anders uitpakken dan gepland en verhogen het aansprakelijkheidsrisico van de adviseur als deze hierin onzorgvuldig is geweest.

Iris Brik

b_m
20

Banksparen niet zo eenvoudig als gedacht

Adviseur moet zorgvuldig kijken naar gevolgen bij overlijden

Sinds 1 januari 2008 kan de consument bij het afsluiten van een hypotheek kiezen voor vermogensopbouw via een polis of via een rekening. Bij beide varianten kan hij vervolgens kiezen of hij met de inleg weinig tot geen risico (sparen), een gematigd risico (obligaties) of meer risico (aandelen) wenst te lopen. Verder heeft hij nog de keuze uit een éénmalige, een verhoogde of een periodieke inleg.

Allereerst zal hij echter een keuze moeten maken of hij in box 3 of box 1 wil gaan sparen voor aflossing van zijn hypotheek. Box 3 heeft als nadeel dat er jaarlijks vermogensrendementsheffing verschuldigd is, maar daar staat tegenover dat men maximaal flexibel is in besteding van het kapitaal op de expiratedatum.

Een polis in box 3 ligt niet meer voor de hand, gezien de relatief hoge kosten. Als het de klant aan discipline ontbreekt, kan een polis in box 3 toch het overwegen waard zijn omdat het niet eenvoudig is geld uit een polis op te nemen. Een spaar- of beleggersrekening al dan niet in combinatie met een afzonderlijke risicodekking is qua eenvoud en kostenstructuur in mijn optiek de meest eenvoudige manier om vermogen op te bouwen in box 3.

De keuze om in box 1 te gaan sparen voor aflossing van de hypotheek is vooral fiscaal gedreven. Zolang de polis of rekening in box 1 zit is er geen vermogensrendementsheffing verschuldigd, wat 1,2% scheelt. Gelet op de huidige spaartarieven een belangrijk aandachtspunt. Aan het eind van de looptijd zal de hypotheek met de uitkering uit de polis of het vermogen op de spaar- of beleggersrekening moeten worden afgelost. De vraag is welke voor- en nadelen een rekening ten opzichte van een polis biedt in financieel, juridisch en fiscaal opzicht.

Uitkering bij leven

De voorwaarden voor de uitkering bij een

kapitaalverzekering eigen woning (KEW) of een spaar- of beleggersrekening eigen woning (SEW/BEW) zijn praktisch gelijk. Een belangrijk onderscheid is dat er bij een KEW pas een schuld hoeft te zijn op de expiratedatum van de polis, terwijl deze op het moment van afsluiten van een SEW of BEW aanwezig dient te zijn.

Uitkering bij overlijden (polis)

Bij overlijden voor de einddatum van de polis komt de uitkering aan de begunstigde op de polis toe, doorgaans de echtgenote of partner van de verzekeringnemer/verzekerde. Als de premies uit het vermogen van de overledene zijn betaald, zal de uitkering voor het successierecht worden belast. Dit kan in sommige gevallen voorkomen worden door de premies uit het vermogen van de begunstigde te laten betalen, de zogeheten premiesplitsing. Hierbij betaalt de begunstigde de risicopremie uit het eigen vermogen, wat ook als zodanig op de polis dient te worden vermeld. Bij huwelijkse voorwaarden is successierecht volledig te voorkomen, bij gemeenschap van goederen blijft de helft van de uitkering minus 50% van de betaalde premies voor het successierecht belast. Een polis geeft dus direct duidelijkheid over de begunstiging bij overlijden. Bovendien kan de vrijstelling van de langstlevende met het (mogelijk) nog niet benutte deel van de vrijstelling van de overledene worden verhoogd.

Uitkering bij overlijden (rekening)

Bij overlijden voor de einddatum van de rekeninghouder komt het opgebouwde saldo toe aan de erfgenamen van de overledene. Dit zullen doorgaans de echtgenote of partner en de kinderen zijn, maar dat hoeft uiteraard niet! Bij een spaarrekening is premiesplitsing niet mogelijk. Dit heeft tot gevolg dat een tegoed behoudens vrijstellingen altijd voor het succes-

sierecht zal worden belast. Wanneer er een afzonderlijke overlijdensrisicodekking in box 3 wordt afgesloten is premiesplitsing uiteraard weer wel mogelijk. Bij overlijden kan de langstlevende – wanneer de uitkering voor de overledene is gebruikt voor aflossing van de hypotheekschuld – zijn vrijstelling verhogen met het niet benutte deel van de vrijstelling van de overledene. Als de langstlevende besluit de rekening in z'n geheel voort te zetten, kan hij het niet benutte deel van de lifetime-vrijstelling meenemen, maar maximaal het spaartegoed van de overledene op het moment van overlijden.

Als de rekening op twee namen staat zal de vrijstelling van de langstlevende dus met 50% van het spaartegoed op het moment van overlijden worden verhoogd. Stel dat het aandeel van de overledene door speculatief beleggen op dat moment al flink in waarde is gestegen, dan kan het vanuit fiscaal oogpunt interessant zijn de rekening te continueren. De renteaftrek voor dit deel van de hypotheek blijft hiermee intact. Ook het advies op het moment van overlijden is dus van groot belang! Banken lossen bij overlijden doorgaans *rücksichtslos* de uitkering op de hypotheek af als de polis of rekening is verpand. Ook als dit niet direct noodzakelijk is (zoals in de situatie waarin sprake is van een oud regime box 3 polis en de langstlevende voldoende inkomen heeft om de hypotheek te continueren). Gelet op de kredietcrisis waardoor banken nauwelijks nog krediet verstrekken en het feit dat aftrekbare rente wordt verspeeld, is tijdig overleg met de bank inzake aanwending van de uitkering uitermate belangrijk.

Bij een KEW kan wel successie worden voorkomen door premiesplitsing op de polis, het is echter niet mogelijk de renteaftrek in stand te houden. De overlijdensuitkering uit een KEW dient immers op het moment van uitkeren op de hypotheekschuld te worden afgelost. Splitsing van de polis voor het levende in box 1 en het overlijdensdeel in box 3 is een optie, maar bij slechts weinig geldgevers technisch uitvoerbaar. De langstlevende heeft bij de SEW of BEW-rekening daarnaast ook de mogelijkheid zijn eigen aandeel in het saldo op de rekening te deblokken. Het vereiste van minimaal 15 jaar resp. 20 jaar inleg geldt in tegenstelling tot een polis dus niet. Mijns inziens een merkwaardig onderscheid.

Wijziging frequentie Belastingmagazine

Met ingang van september 2009 verschijnt Belastingmagazine acht maal per jaar. In september en in april ontvangt u voortaan een dubbelnummer. De kwaliteit van uw magazine blijft uiteraard ongewijzigd.

Als voorbeeld een gezin met één kind, waarvan de nalatenschap van de man € 1.000.000 bedraagt inclusief een SEW-rekening met een saldo ad € 300.000. Als de overledene geen testament heeft opgesteld, is de wettelijke verdeling van toepassing. Op grond daarvan erft de langstlevende € 500.000, die binnen de vrijstelling voor het successierecht valt. Alle goederen uit de nalatenschap inclusief het tegoed op de SEW-rekening worden aan de vrouw toegedeeld, in verband hiermee krijgt het kind een vordering op de langstlevende ter grootte van zijn erfdeel van € 500.000. Op het eerste gezicht lijkt het nadeel van de keuze voor 'geen premiesplitsing' zich niet voor te doen.

Wanneer een samengestelde rente van 6% over de vordering wordt vergoed, zal deze nominaal in de successieberekening worden meegenomen. Tot zover klopt het plaatje. Anders wordt dit als de rente lager of nihil is. Er is dan sprake van een fictief vruchtgebruik, hetgeen de verkrijging door de langstlevende fictief vergroot. Is er daarnaast ook nog een flink nabestaandenpensioen geregeld, dan kan dit pensioen de vrijstelling verder beperken maar niet verder dan € 152.166 (pensioenimputatie). Was in dit geval voor een polis met een (correcte) premiesplitsing gekozen, dan was de heffing van successierecht over de uitkering bij overlijden voorkomen. Kan de uitkering uit een KEW-polis geheel of gedeeltelijk buiten de successie worden gehouden, bij een SEW of BEW is dit niet mogelijk. Het hangt dan af van het huwelijksvermogensrecht, het erfrecht, de rente op de overbedelingschuld en het nabestaandenpensioen of het saldo op de SEW- of BEW-rekening binnen de vrijstelling van de langstlevende blijft dan wel met successierecht wordt belast.

Partnerverklaring en overlijden

Als ter aflossing van de hypotheekschuld een levensverzekering wordt afgesloten, zullen de rechten van deze polis doorgaans verpand zijn aan de geldverstrekker. Dit om zeker te stellen dat met de uitkering de hypotheek ook daadwerkelijk wordt afgelost. In dit geval wordt de uitkering bij overlijden aan de geldverstrekker uitbetaald, die daarmee de lening vervolgens aflost. Door het wegvallen van de hypotheekschuld zal de omvang van de nalatenschap toenemen, de woning komt immers onbelast in de nalatenschap (als de uitkering de hypotheek volledig dekt). Dit heeft niet alleen tot gevolg dat de kinderen een groter erfdeel en wettelijk erfdeel (legitieme portie) verkrijgen, maar ook dat de renteaftrek van de hypotheek voor de langstlevende vervalt. Om te voorkomen dat kinderen in zo'n geval hun legitieme portie zouden opeisen, werd in het verleden een zogenoemde partnerverklaring getekend.

Hierdoor is de langstlevende partner de eerste begunstigde voor de uitkering bij overlijden, maar verklaart hij/zij tevens met de uitkering de hypotheek af te zullen lossen.

Sinds het nieuwe erfrecht krijgt de langstlevende alle goederen uit de nalatenschap toebedeeld en betreft de legitieme portie van de kinderen louter nog een vordering in geld, die pas opeisbaar is na diens overlijden. Het gebruik van een partnerverklaring lijkt hiermee overbodig geworden. Maar is dat ook zo?

Om de gevolgen van een dergelijke verklaring te kunnen beoordelen zal men zich niet alleen in de hypotheek maar ook in de voorwaarden en bepalingen van het huwelijksgoederen- of partnerschapsregime, erfrecht of testament en het aantal verkrijgers moeten verdiepen.

Gemeenschap van goederen

Bij een gemeenschap van goederen (waarin een woning met hypotheek en polis) zonder partnerverklaring zal de helft van de uitkering minus 50% van de tot het overlijden betaalde premies in de heffing van het successierecht worden betrokken. De langstlevende heeft als gerechtigde in de ontbonden huwelijksgemeenschap immers het voordeel van aflossen van de hypotheek (50% is met de uitkering afgelost) genoten. Met partnerverklaring zal de volledige uitkering minus 50% van de tot dan toe betaalde premies voor het successierecht bij de langstlevende worden belast.

Als de langstlevende over voldoende vermogen beschikt om het successierecht voor de kinderen te voldoen (door deze al dan niet renteloos voor te schieten) en de vrijstelling al maximaal heeft benut, kan het voordeliger zijn om al bij het eerste overlijden zoveel mogelijk naar de kinderen te laten vererven. De verkrijging van de kinderen is in de situatie zonder partnerverklaring hoger dan in de situatie met partnerverklaring.

Als de langstlevende al op leeftijd is, ligt dit meer voor de hand dan wanneer deze nog relatief jong is. Bij overlijden kort na elkaar wordt er immers twee keer successierecht geheven. Wanneer de langstlevende nog niet zijn/haar vrijstelling maximaal heeft benut, kan een partnerverklaring weer gunstiger zijn om zodoende de verkrijgingen voor de kinde-

ren te verkleinen ten gunste van de langstlevende (als de kinderen geen vrijstellingen meer hebben voor het successierecht). In zijn algemeenheid zal een partnerverklaring gunstiger uitpakken wanneer de langstlevende nog niet de vrijstelling optimaal heeft benut en de kinderen geen vrijstellingen meer hebben voor het successierecht.

Afzullegaat

Het optimaliseren van de vrijstellingen voor de langstlevende kan ook met een afzullegaat worden bereikt. Hiermee kan de langstlevende goederen uit de nalatenschap kiezen om de vrijstelling voor het successierecht optimaal te benutten. Het voordeel ten opzichte van een partnerverklaring is dat de langstlevende de keuze voor het afzullegaat pas bij het overlijden hoeft te maken. Bij de partnerverklaring ligt de keuze na het overlijden vast en zou aanpassing van de verklaring op grond van eerdere rechtspraak niet mogelijk zijn. Verder zal men in de berekening ook rekening moeten houden met het aantal verkrijgers en met de mate waarin het nabestaandenpensioen de vrijstelling van de langstlevende imputeert. Eigenlijk zou men nog een stap verder moeten gaan door ook te kijken naar de fiscale gevolgen bij het overlijden van de langstlevende. Het is dan ook belangrijk goed te inventariseren wat de wensen van de klant op dit punt zijn. Heeft besparing van successie bij het eerste of het tweede overlijden de voorkeur?

Huwelijkse voorwaarden

In het geval van huwelijkse voorwaarden zullen de premies – bij een correcte redactie van de polis – door de begunstigde van de uitkering zijn betaald. Hierover is dan geen successierecht bij overlijden verschuldigd. Als er geen partnerverklaring is getekend, zal de langstlevende een vordering op de nalatenschap houden ter grootte van het hypotheekdeel van de eerststervende dat met de uitkering van de langstlevende is afgelost. Wel of niet tekenen van een partnerverklaring heeft geen invloed op de omvang van de nalatenschap als beide partners voor 50% gerechtigd zijn tot de woning met dito schuld. Wat bij huwelijkse voorwaarden geldt is in beginsel ook bij samenwoners van toepassing. Overigens heb ik hier alleen de situatie bij overlijden van de eerststervende als uitgangspunt genomen. **b.m**

Iris Brik FFP is directeur van Fine Tuning Personal Finance te Rotterdam. Reacties op dit artikel zijn welkom op info@finetuning.nl

conclusie

- Inzicht in de financiële uitgangspositie van de klant op het moment van afsluiten van de hypotheek én inzicht in de gevolgen bij overlijden voor het huwelijkvermogensrecht en het successierecht zijn onontbeerlijk.
- Het vooraf laten tekenen van een partnerverklaring kan tot ongewenste gevolgen leiden, aangezien pas op het moment van overlijden de omvang van de nalatenschap bekend is.
- In de jaren vóór overlijden kunnen nog zoveel wijzigingen optreden dat een partnerverklaring slechts voor een korte periode kan worden geadviseerd. De verklaring zou iedere drie tot vijf jaar tegen het licht gehouden moeten worden om de gevolgen bij overlijden over een langere periode te kunnen overzien.
- Een alternatief is de partnerverklaring pas in het zicht van overlijden te laten tekenen of een afzullegaat in het testament op te nemen. Het laatste lijkt mij de meest veilige optie.